

ISSN:1306-3111

e-Journal of New World Sciences Academy
2010, Volume: 5, Number: 4, Article Number: 1C0218

EDUCATION SCIENCES

Received: August 2010
Accepted: September 2010
Series : 1C
ISSN : 1308-7274
© 2010 www.newwsa.com

Esen Ersoy
Hadiye Küçükkaragöz
Huriye Deniz
Evren Karataş
Dokuz Eylül University
esen.ersoy@deu.edu.tr
İzmir-Turkey

**ÖĞRETMEN ADAYLARININ UMUTSUZLUK DÜZEYLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLERE GÖRE
BELİRLENMESİ**

ÖZET

Çalışmanın amacı, eğitim fakültesi öğrencilerinin geleceğe yönelik olumsuz beklentilerinin belirlenmesidir. Araştırmada bireyin geleceğe yönelik olumsuz beklentilerinin belirlenmesi için "Beck Umutsuzluk Ölçeği" uygulanmıştır. Araştırmanın evrenini, Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi İlköğretim Matematik, Fen Bilgisi ve Türkçe öğretmenliği birinci ve dördüncü sınıfları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise evrenden yansız olarak seçilen 92 birinci sınıf, 92 dördüncü sınıf toplam 184 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Uygulamaya katılan öğrencilerin 119'u kız, 65'i erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Çalışmada anketteki sorulara eksiksiz yanıt veren 184 öğrencinin sonuçları değerlendirmeye alınmıştır. Katılımcıların %32,1'i İlköğretim Matematik Öğretmenliği, %34,38'i Fen Bilgisi Öğretmenliği ve %33,2'si de Türkçe Öğretmenliği programına devam eden öğrencilerden oluşmaktadır. Uygulanan ölçekte umutsuzluk düzeyinin cinsiyet, bölüm, sınıf, program türü, yaşanan yer değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğine bakılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Beklenti, Eğitim Fakültesi, Kaygı, Öğretmen Adayı, Umutsuzluk

**DETERMINING THE HOPELESSNESS LEVELS OF TEACHING CANDIDATES CONSIDERING
SOME VARIABLES**

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the future oriented negative expectancy of education faculty students. In the research, "Beck Unexpectancy Scaling" is applied while determining future oriented negative expectancy of an individual. The universe of the research consists of the first and fourth classes of Dokuz Eylül University Buca Education Faculty of Elementary Mathematics Education, Elementary Science Education and Turkish Teacher Candidates. Furthermore, the sampling of the research is formed by 92 first class, 92 fourth class, totally 184 teacher candidates who are chosen randomly from the universe. The students who participate the application consist of 119 female and 65 males students. The results of 184 students who answer the questions completely were evaluated. 32.1% of the participants are attending Department of Elementary Mathematics Education, % 34.38 Department of Elementary Science Education and 33.2% Turkish Teaching program. In the applied scale, it is examined that whether the level of hopelessness is varying or not with respect to variables such as gender, department, class, program type, the place where they live.

Keywords: Expectancy, Education Faculty, Anxiety, Teacher Candidate, Hopelessness

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Eğitim ve öğretimde karşılaşılan güçlükler, işsizlik, yoksunluk ve yoksulluk gibi etkenler ergenlerdeki umutsuzluk düzeyini daha da arttırmaktadır (Özmen ve ark., 2008). Umutsuzlukta üzüntü, geleceğe yönelik olumsuz beklentiler, olumsuzluk ve kötümserlik ile ilgili duygusal bozukluklar etkili olabilmektedir. Kişi kendini dış dünyayı ve geleceğini olumsuz değerlendirebilmekte, yaşamı engeller ve zorlayıcı olaylarla dolu olarak görebilmektedir. Bu yaşantının sonucu olarak da umutsuzluk yaşanabilmektedir (Durak, 1994).

Üniversite öğrenimine devam eden öğrencilerin de yaşadığı deneyimlere yanlış anlamlar yükleyebileceği, gelecekleri ile ilgili umutsuzluklar ve sıkıntılar yaşayabileceği, sorunlarına çözüm bulmada yaşadıkları sıkıntıların onları umutsuzluğa sürükleyebileceği düşünülmektedir (Şahin, 2009).

Umutsuzluk, kişinin gelecekle ilgili olumsuz, kötümser bir tutum içinde olması ve geleceğe dair motivasyonunu kaybetmesidir (Gençöz ve ark., 2006).

Umutsuzluk, kişinin iyilik halinden yoksunluğunu, isteksizliğini ve amaçsızlığını kapsamakla beraber, onun yaşam olaylarının olumsuz şekilde algılandığı negatif bilişsel bir değerlendirmesidir. Umutsuzluk şimdiki ve gelecek zamanın olumsuz görülmesidir (Üngüren ve Ehtiyar, 2006).

Umutsuzluk çeşitli ruhsal bozuklukların altında yatan psikolojik bir yapıdır ve depresyonun nedenleri arasında varsayılmaktadır. Umutsuz bireyler, hiç bir şeyin kendileri için doğru olarak meydana gelmediğine, ne yaparlarsa yapsınlar başarılı olamayacaklarına, en önemli amaçlarının asla gerçekleşmeyeceğine ve en kötü problemlerinin asla çözülmeyeceğine inanan bireylerdir (Courtney et al., 2008).

Umutsuzluk ve umutsuzluğa bağlı olarak depresyon geliştiren bireyler, isteksizlik, güçsüzlük, güdülenme eksikliği, karamsarlık, dikkatini verememe, yaşamında düzensizlikler gibi belirtiler sergileyebilir. Bu durumda, öğretmen adayları mesleğe yeterince kendilerini hazırlayamayabilirler, güdülenemeyebilirler (Ceyhan Aykut, 2004). Taner (2008) tarafından yapılan bir çalışmada; umutsuzluk içerisinde olan bir bireyden başarı beklenmesi ve kurumunun hedeflerine odaklanmasının istenmesinin anlamlı olmadığı ortaya çıkartılmıştır. Öğretmen adaylarının mesleğe hazırlanma aşamalarında sürece odaklanmaları kaçınılmazdır. Bu süreç içinde gösterilen başarı kendilerinin yaşantılarında olumlu etkiler bırakacaktır.

Melges'e (1969) göre bireyde umut ya da umutsuzluk tablosu büyük ölçüde birtakım bilişsel süreçlerin etkileşimi sonunda ortaya çıkar (Dilbaz ve Seber, 1993). Bu süreçler; hedefe ulaşma yolunda şanstın ziyade yeteneği önemsemeye, başkalarına olan güven duygusuna ve uzun dönemli amaçlara oranla kısa dönemli amaçlara ulaşma çabasına olan inanç ile bu söz edilenler arasındaki etkileşim olarak sayılabilir (Yıldırım, 2007).

Hem umut hem de umutsuzluk, bireyin gelecekteki gerçek amaçlarına ulaşma olanaklarının olası yansımalarıdır. Umudun ve umutsuzluğun karşıt beklentileri simgeler. Umudun amaca ulaşmak için uygulamaya konan planların başarılacağı öngörüsü varken, umutsuzlukta başarısızlık yargısı vardır (Dilbaz ve Seber, 1993).

Umutsuzluk Ölçeği, 20 maddelik doğru yanlış sorularından oluşan, kişinin kendi karamsarlık düzeyini belirleyen ve intihar olasılığını çeşitli araştırma sonuçlarına dayanarak ölçen ümit verici/kayda değer bir araçtır. Bu ölçek birçok klinik çalışma sonucuna ve alan bilgisine dayanılarak geliştirildiği için önemlidir. Umutsuzluk Ölçeğinin iç tutarlılığı, eş zamanlı geçerliliğe ve ön geçerliliğe sahip olduğuna dair bir çok araştırma bulunmasına karşın, testin güvenilirliği konusunda çok az bilgi vardır. Bu açıdan testin güvenilirlik çalışmasının yapılması son derece önemlidir. Çünkü umutsuzluk uzun bir zaman diliminde intiharın oldukça önemli belirtilerinden biridir. Bu konuda 1984 yılında Zamble,

Porporine ve Kalotay geleneksel yöntemlerle olsa da, 100 Kanadalı mahkum üzerinde 1 yıl süren bir güvenilirlik çalışması yapmışlar ve testin güvenilirliğini 0.61 olarak belirlemişlerdir(Holden ve Fekken,1988).

Öğretmen adaylarının gelecek yaşantıları ile ilgili umutsuzlukları, sorunlarına çözüm bulmada yaşadıkları sıkıntılar ve umutsuzluklarının hangi değişkenlerden kaynaklandığını belirlemek bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Umutsuz insanların geleceğe yönelik olumsuz bir tutum içinde olmaları ve geleceğe dair umudunu kaybetmeleri, insanların tüm eğitim hayatını etkilemektedir. Bu açıdan bakıldığında sorunların erken ortaya konması gerekmektedir. Özellikle öğretmen adaylarının umutlarını kaybetmeleri eğitim sürecinde başarısızlıklara yol açmaktadır. Eğitim süreci içerisinde öğretmen adaylarına yönelik umutsuzluk düzeylerinin belirlenmesi önem arz etmektedir. Bu sebepten dolayı, Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi İlköğretim Matematik, Fen Bilgisi ve Türkçe Öğretmenliği programlarındaki öğrencilerin geleceğe yönelik beklentilerinin belirlenmesi önem kazanmaktadır.

3. YÖNTEM (METHOD)

3.1. Evren ve Örneklem (Population and Sample)

Araştırmanın evrenini, Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi İlköğretim Matematik, Fen Bilgisi ve Türkçe Öğretmenliği birinci ve dördüncü sınıfta öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise evrenden yansız olarak seçilen 92 birinci sınıf, 92 dördüncü sınıf toplam 184 öğretmen adayı oluşturmaktadır.

Uygulamaya katılan öğrencilerin % 64,6'sı kız, % 35,4'ü erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Çalışmada, ölçekteki sorulara eksiksiz yanıt veren 184 öğrencinin sonuçları değerlendirmeye alınmıştır. Katılımcıların %32,1'i İlköğretim Matematik Öğretmenliği, %34,38'i Fen Bilgisi Öğretmenliği ve %33,2'si de Türkçe Öğretmenliği programına devam eden öğrencilerden oluşmaktadır.

3.2. Problem Cümlesi (Problem Sentence)

Umut ve umutsuzluğu ölçmeye yönelik birçok ölçek geliştirilmiş olmasına rağmen, en sık kullanılanı Beck Umutsuzluk Ölçeği'dir. Bu ölçek bireylerin negatif gelecek beklentilerini ölçmektedir. Ölçek, bireyle ilgili durumların doğru ve yanlış olarak cevaplandığı 20 maddeyi içerir. 11 madde umutsuzluğu yansıtırken, 9 madde umudu yansıtmaktadır. Umudla ilgili maddelere 0 puan verilirken umutsuzlukla ilgili maddelere 1 puan verilmektedir. Böylece ölçekten alınabilecek puanlar 0-20 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar umutsuzluğu göstermektedir(Tanaka et all,1996).

Çalışmanın problem cümlesi; "Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi İlköğretim Matematik, Fen Bilgisi ve Türkçe Öğretmenliği programlarındaki öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri cinsiyet, mezun olunan bölüm, sınıf, program türü, yaşanan yer gibi değişkenlere göre önemli farklılıklar göstermekte midir?" şeklindedir.

3.2. Alt Problemler (Sub-problems)

- İlköğretim Matematik, Fen Bilgisi ve Türkçe öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeyleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- İlköğretim Matematik, Fen Bilgisi ve Türkçe öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeyleri okudukları bölüm değişkenine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

- İlköğretim Matematik, Fen Bilgisi ve Türkçe öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeyleri öğrencilerin okudukları sınıf değişkenine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- İlköğretim Matematik, Fen Bilgisi ve Türkçe öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeyleri öğrencilerin okudukları program türü değişkenine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- İlköğretim Matematik, Fen Bilgisi ve Türkçe öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeyleri yaşanan yer değişkenine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

3.3. Veri Toplama Aracı (Data Collecting Tool)

Çalışmanın verileri, bireyin geleceğe yönelik olumsuz beklentilerinin belirlenmesine yönelik olduğu için bu veriler, "Beck Umutsuzluk Ölçeği" uygulanarak toplanmıştır.

Bireyin geleceğe yönelik olumsuz beklentilerini ölçen bu ölçek, ergen ve yetişkinlere uygulanan bir ölçektir. Ölçeğin uygulama süresi için bir sınırlama yoktur. Beck Umutsuzluk Ölçeği, 20 maddeden oluşan, 0-1 arası puanlanan, bireylerin kendi kendilerine cevaplandırabilecekleri, uygulanışı kolay bir ölçektir. Testte bireyden kendisi için uygun gelen ifadeleri "evet", uygun olmayanları ise "hayır" olarak işaretlemesi istenir. Maddelerin 11 tanesinde "evet" seçeneği, 9 tanesinde ise "hayır" seçeneği 1 puan alır. 1, 3, 5, 6, 8, 10, 13, 15 ve 19. sorularda "hayır"; 2, 4, 7, 9, 11, 12, 14, 16, 17, 18 ve 20. sorulara ise "evet" yanıtı için birer puan verilir. Puan ranjı 0-20'dir. Alınan puanlar yüksek olduğunda bireydeki umutsuzluğun yüksek olduğu varsayılır.

Beck ve arkadaşları, ölçeğin geliştirilmesinde iki tür kaynaktan yararlanmışlardır. 1. Gelecek ile ilgili tutumlar çizelgesi, 2. Klinisyenler tarafından kaydedilen, psikiyatrik hastaların kötümserlik ifadeleri. Bu iki kaynaktan elde edilen ifadeler klinisyenler tarafından incelenmiş ve depresif olmayan hasta örneklemelerine uygulanmıştır. Elde edilen bilgiler ışığında ölçek üzerinde çalışılarak son şekli verilmiştir. İntihar girişiminde bulunan 294 hasta üzerinde yapılan çalışmadan elde edilen Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0,93'dür. Aynı çalışmada elde edilen madde-toplam puan korelasyonları ise 0,39 ile 0,76 arasında değişmektedir. Beck ve arkadaşlarının yapmış oldukları bu çalışmada, 8 derecelik bir klinisyen değerlendirme formu kullanılmış ve iki ölçek arasındaki korelasyon katsayısı 0,62 olarak bulunmuştur (Beck et al, 1990).

Beck Umutsuzluk ölçeği Seber ve Durak tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçeğin İngilizce formu, psikoloji ve psikiyatri alanında İngilizce eğitim görmüş üç uzmana verilerek Türkçe'ye çevirtilmiştir. Daha sonra İngilizce eğitim veren bir uzmandan bu üç çeviriye değerlendirilmesi istenmiş ve bu uzmanın önerileri doğrultusunda ölçeğin her bir maddesini en iyi temsil eden çeviri seçilmiştir. Son aşamada Türkçe ve İngilizce dillerinde yeterliliği kabul edilen bir yabancı uzmanın önerileri göz önünde bulundurularak çeviriye son şekli verilmiştir. 37 depresif hasta üzerinden saptanan Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0,86 olarak belirlenmiştir. Normal grup ve psikiyatrik hastalar olmak üzere toplam 373 kişilik bir örneklem grubu üzerinden hesaplanan Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0,85 olarak belirtilmiştir. Ölçeğin her bir maddesinden alınan puanlar ile tüm ölçekten alınan puanlar arasındaki madde-toplam puan korelasyonları 0,07 ile 0,72 ve 0,31 ile 0,67 arasında bulunmuştur (Durak, 1994; alıntı: Savaşır ve Şahin, 1997).

3.4. Verilerin Analizi (Data Analysis)

Verilerin analizi SPSS paket programı kullanılarak yapılmıştır. Sayı ve yüzde dağılımların yanında değişkenler arasındaki ilişkiler ise

Student-t testi ve varyans analizi ile değerlendirilmiştir. Ölçek yoluyla toplanan veriler SPSS programı ile çözümlenerek yorumlanmıştır.

4. BULGULAR (FINDINGS)

Araştırma verilerinin analiziyle aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

• Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

"İlköğretim Matematik, Fen Bilgisi ve Türkçe öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeyleri, cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?" şeklinde ifade edilen alt probleme ilişkin tablo aşağıdadır.

Tablo 1. Öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeylerinin cinsiyete göre t - testi sonuçları

(Table 1. The t-test results according to gender for level of hopelessness of teacher candidates)

Cinsiyet	Öğrenci Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	Serbestlik Derecesi	t	P
Kız	119	5.16	4.42	182	0.387	0.706
Erkek	65	5.51	4.73			

Tablo 1 incelendiğinde öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre değişiklik göstermediği sonucuna varılmıştır.

• İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

"İlköğretim Matematik, Fen Bilgisi ve Türkçe öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeyleri, öğrencilerin okudukları bölüm değişkenine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?" şeklinde ifade edilen alt probleme ilişkin tablo aşağıdadır.

Tablo 2. İlköğretim matematik, fen bilgisi ve türkçe öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeylerinin bölüm değişkenine göre ANOVA sonuçları

(Table 2. The ANOVA results according to department factor for level of hopelessness of elementary mathematics education, elementary science education and turkish teacher candidates)

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar arası	84.751	2	42.375	2.100	0.125
Gruplar içi	3652.358	181	20.179		
Toplam	3737.109	183			

Tablo 2'deki veriler incelendiğinde öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeylerinin bölüm değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği ortaya çıkmıştır. Başka bir deyişle, öğretmen adaylarının umutsuzluk puanları okudukları bölümlere göre değişmemektedir. Umutsuzluk düzeyi en düşük, yani geleceğe yönelik olumlu beklenti içinde olan bölüm olarak İlköğretim Matematik öğretmenliği öğrencileri en düşük puanı almışlardır. Testten en düşük puanları alan İlköğretim Matematik Bölümü öğrencileri, umutsuzluk düzeyi en düşük, yani geleceğe yönelik beklentileri en yüksek olan öğrencilerdir. Yapılan analizler sonucunda İlköğretim Matematik öğretmenliği öğrencilerinin umutsuzluk puanları $X_{ort} = 4,54$; Fen Bilgisi Öğretmenliği öğrencilerinin umutsuzluk puanları $X_{ort} = 5,23$; Türkçe Öğretmenliği öğrencilerinin umutsuzluk puanları $X_{ort} = 6,21$ olarak hesaplanmıştır. Uygulamaya katılan üç bölümden Türkçe öğretmenliği öğrencilerinin umutsuzluk düzeyleri diğer bölümlere göre daha yüksek çıkmıştır.

• Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

"İlköğretim Matematik, Fen Bilgisi ve Türkçe öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeyleri, öğrencilerin okudukları sınıf değişkenine göre

anlamli farklılık göstermekte midir?" şeklinde ifade edilen alt probleme ilişkin sonuçlar aşağıdadır.

Tablo 3. İlköğretim matematik, fen bilgisi ve türkçe öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeylerinin sınıf değişkenine göre t-testi sonuçları
(Table 3. The t-test results according to class factor for level of hopelessness of elementary mathematics education, elementary science education and turkish teacher candidates)

Sınıf	Öğrenci Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	Serbestlik Derecesi	t	P
1.Sınıf	92	5.30	4.74	182	0.980	0.922
4.Sınıf	92	5.36	4.31			

Tablo 3'deki veriler incelendiğinde öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeylerinin sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği ortaya çıkmıştır. Diğer bir deyişle, öğretmen adaylarının umutsuzluk puanları okudukları sınıfa göre değişmemektedir. Birinci ve dördüncü sınıflar arasında umutsuzluk puanları açısından bir farklılık olmamakla beraber, birinci sınıflara ait umutsuzluk puan ortalaması 5.30; dördüncü sınıflara ait umutsuzluk puan ortalaması ise 5.36 olarak bulunmuştur.

• **Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular**

"İlköğretim Matematik, Fen Bilgisi ve Türkçe öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeyleri, öğrencilerin okudukları program değişkenine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?" şeklinde ifade edilen alt probleme ilişkin analiz sonuçları aşağıdadır.

Tablo 4. İlköğretim matematik, fen bilgisi ve türkçe öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeylerinin program değişkenine göre t-testi sonuçları
(Table 4. The t-test results according to programme factor for level of hopelessness of elementary mathematics education, elementary science education and turkish teacher candidates)

Program Türü	Öğrenci Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	Serbestlik Derecesi	t	P
1.Öğretim	119	5.64	4.85	182	1.262	0.209
2.Öğretim	65	4.76	3.79			

Tablo 4'deki veriler incelendiğinde öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeyleri öğrenim gördükleri program türüne göre farklılık göstermemektedir. Bunun yanı sıra birinci öğretim öğrencilerinin umutsuzluk puanları 5.64, ikinci öğretim öğrencilerinin umutsuzluk puanları 4.76 olarak hesaplanmıştır.

• **Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular**

"İlköğretim Matematik, Fen Bilgisi ve Türkçe öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeyleri, yaşanan yer değişkenine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?" şeklinde ifade edilen alt probleme ilişkin analiz sonuçları aşağıdadır.

Tablo 5. İlköğretim matematik, fen bilgisi ve türkçe öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeylerinin yaşanılan yer değişkenine göre ANOVA sonuçları (Table 5. The ANOVA results according to country factor for level of hopelessness of elementary mathematics education, elementary science education and turkish teacher candidates)

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar arası	103.325	4	25.831	1.272	0.283
Gruplar içi	3633.784	179	20.300		
Toplam	3737.109	183			

Tablo 5'deki ortalamalara bakıldığında büyükşehirde yaşayan öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeyinin 5.43, kentte yaşayan öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeyinin 5.38, kasabada yaşayan öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeyinin 4.78, köyde yaşayan öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeyinin 5.12 olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç ile kasabada yetişen öğretmen adaylarının daha umutlu olduğu söylenebilir. Büyükşehirde yaşayan öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeylerinin en yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak ANOVA sonuçları incelendiğinde öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeylerinin yaşanılan yer değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER (CONCLUSIONS AND SUGGESTIONS)

5.1. Sonuçlar (Conclusions)

Çalışmanın sonuçları değerlendirildiğinde Beck Umutsuzluk Ölçeğinin cinsiyet değişkeni üzerinde etkisinin olmadığı ortaya çıkmıştır. Yani, erkek öğrenciler ile kız öğrenciler arasındaki umutsuzluk puanları açısından çok büyük bir fark ortaya çıkmamıştır. Erkek öğrencilerin umutsuzluk puanı 5,51; kız öğrencilerin umutsuzluk puanı 5,16'dır. Bu sonuca göre, ortalamalar açısından karşılaştırıldığında, erkeklerin umutsuzluk düzeylerinin kızlara göre biraz daha yüksek olduğu ancak bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı söylenebilir.

Bulgular, ergenlerin umutsuzluk düzeylerinin cinsiyet açısından farklılaşmadığını göstermiştir. Literatür incelendiğinde cinsiyete yönelik sonuçların tutarlı olduğu görülmektedir. Birçok araştırmada, cinsiyetin umutsuzluk üzerindeki etkisi anlamlı bulunmazken, bazı araştırmalarda umutsuzluk düzeyinin kızlarda daha yüksek olduğu bulunmuştur (Tümekaya, 2009).

Uygulamaya katılan üç alandan Türkçe öğretmenliği öğrencilerinin umutsuzluk düzeyleri diğer bölümlere göre daha yüksek çıkmıştır. Ortalamalar bazında karşılaştırmalara bakıldığında Türkçe Öğretmenliği Bölümü'nün en umutsuz bölüm olduğu sonucuna varılmıştır.

Beck Umutsuzluk Ölçeğinin 1. ve 4. sınıflar arasındaki sonuçlarına göre, sınıflar arasında umutsuzluk puanları açısından bir farklılık olmamakla beraber, birinci sınıflara ait umutsuzluk puanı 5.30, dördüncü sınıflara ait umutsuzluk puanı ise 5.36 olarak bulunmuştur.

Beck Umutsuzluk Ölçeğinin örgün (birinci öğretim) ve ikinci öğretim öğrencilerine uygulamaları sonucunda program türü açısından farklılık ortaya çıkmamıştır. Yapılan analizlere göre örgün öğretim öğrencilerinin umutsuzluk puanları 5.64, ikinci öğretim öğrencilerinin umutsuzluk puanları 4.76 olarak hesaplanmıştır.

5.2. Öneriler (Suggestions)

Geleceğe yönelik olumsuz beklenti içinde olan öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeylerinin belirlendiği bu çalışmada, öğretim elemanlarına çok fazla görev düştüğü ortaya çıkmaktadır. Öğretim elemanları tarafından öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin azaltılması için yeni öğretim

ortamları hazırlanmalıdır. Böylelikle öğretim programlarının, öğretmen adaylarının umut düzeylerini olumlu yönde geliştirecek şekilde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Bu araştırmada İlköğretim Matematik, Fen Bilgisi ve Türkçe öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeyleri arasındaki anlamlı farklılıklar daha geniş bir örneklem ile çalışılarak genişletilebilir. Yapılacak olan diğer çalışmalarda daha fazla bölüm ve öğrenci ile çalışılarak çoklu karşılaştırmalar yapılabilir.

Yapılan çalışmada üç bölüm bazında karşılaştırmalar yapılmıştır. Daha sonraki çalışmalarda daha fazla bölüm ile karşılaştırmalar yapılabilir. Ayrıca sadece birinci ve dördüncü sınıflar ile karşılaştırmaların yanı sıra tüm sınıflar ile karşılaştırmalar yapılarak çalışma genişletilebilir.

Umutsuzluk korunabilen ve etkili biçimde tedavi edilebilen bir ruhsal sorundur(Tümekaya,2009). Sorunların erken ortaya konması ve tedavi edilmesi bir zorunluluktur. Umutsuz kişinin gelecekle ilgili olumsuz, kötümser bir tutum içinde olması ve geleceğe dair motivasyonunu kaybetmesi, onun tüm eğitim hayatını etkilemektedir. Özellikle öğretmen adaylarının motivasyonunu kaybetmesi eğitim sürecinde başarısızlıklara yol açmaktadır. Eğitim süreci içerisinde öğretmen adaylarına yönelik umutsuzluk düzeylerinin giderilmesine yönelik güvenli ortamlar acilen sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

1. Beck, A.T., Brown, G., Berchick, R.J., Stewart, B.L., and Steer, R., (1990). Relationship Between Hopelessness and Ultimate Suicide: A Replication With Psychiatric Outpatients, *American Journal of Psychiatry*. 147;190-195.
2. Ceyhan A.A., (2004). Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans Programına Devam Eden Öğretmen Adaylarının Umutsuzluk Düzeylerinin İncelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi* 2004/1.
3. Courtney, E.A., Johnson, J.G., and Alloy, L.B., (2008). Associations of Childhood Maltreatment with Hopelessness and Depression among Adolescent Primary Care Patients, *International Journal of Cognitive Therapy*, 1(1), 4-17.
4. Dilbaz, N., Seber, G., (1993). Umutsuzluk Kavramı: Depresyon ve İntiharda Önemi. *Kriz Dergisi*, 1(3), 134-138.
5. Durak, A., (1994). Beck Umutsuzluk Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(31), 1-11.
6. Gençöz, F., Vatan, S. ve Lester, D., (2006). Umutsuzluk, Çaresizlik ve Talihsizlik Ölçeği'nin Türk örneğinde Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışması, *Kriz Dergisi*, 14(1): 21-29.
7. Holden, R.R. and Fekken, G.C., (1988). Test-Retest Reliability Of The Hopelessness Scale And Its Items In A University Population, *Journal of Clinical Psychology*, January, Vol. 44, No.1.
8. Özmen, D., Erbay, D.P., Çetinkaya, A.Ç., Taşkın, O. ve Özmen, E., (2008). Lise Öğrencilerinde Umutsuzluk Ve Umutsuzluk Düzeyini Etkileyen Etkenler, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 9:8-15.
9. Savaşır, I. ve Şahin, N.H., (1997). *Bilişsel-Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler*, Türk Psikologlar Derneği Yayınları. Ankara.
10. Şahin, C., (2009). *Eğitim Fakültesinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Umutsuzluk Düzeyleri*. Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi. Sayı 27, Sayfa 271-286.
11. Tanaka, E., Sakamoto, S., Ono, Y., Fujihara, S., and Kitamura, T., (1996). Hopelessness In A Community Population In Japan, *Journal of Clinical Psychology*, Vol. 52(6) 609-615.

12. Taner, D., (2008). Öğretmenlerin Umutsuzluk Düzeyi İle Okul Kültürü Arasındaki İlişki. Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Programı, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
13. Tümkaya, S., Ailesi Yanında ve Yetiştirme Yurdunda Kalan Ergenlerin umutsuzluk Düzeylerinin Karşılaştırılması.
(http://www.tebd.gazi.edu.tr/arsiv/2005_cilt3/sayi_4/445-459.pdf).
(Erişim tarihi: 10.06.2009)
14. Üngüren, E. ve Ehtiyar, R., (2009). Türk ve Alman Öğrencilerin Umutsuzluk Düzeylerinin Karşılaştırılması ve Umutsuzluk Düzeylerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: Turizm Eğitimi Alan Öğrenciler Üzerinde Bir Araştırma, *Journal of Yasar University*, 4(14), 2093-2127.
15. Yıldırım, S., (2007). Anaokulu Öğretmenlerinde Tükenmişlik Düzeyi ve Umutsuzluk Düzeyleri Arasındaki İlişki. Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.